No. 1355 Zaterdag 18 December 1909 26ste Jaargang

# AMIGOE DI CURAÇAO

WEEKBLAD VOOR DE CURAÇAOSCHE EILANDEN

Dit Blad verschijnt elken Zaterdag.
Abonnementsprijs voor Curaçao, Bonaire, Aruba en de Bovenwindsche eilanden per drie maanden fl. 2,— met vooruitbetaling.
Voor het Buitenland per jaar fl. 10,—
Afzonderlijke nummers fl. 0.15.
Prijs der Advertentiën van 1— 7 regels f0,50, voor elken regel meer 7½ cts.

BUREAUX VAN DIT BLAD
REDACTIE: Waterkant, Otrabanda, No. 223
ADMINISTRATIE: Plein Concordia, No. 129, Pietermaai

Es Courant aki ta sali toer dia Sabra.
Su prijs di abonnement ta fl. 2,— pa tres luna, pagá padilanti.
Pa lugarnan foi Curaçao, Bonaire, Aruba, St. Martin (P. H.), St. Eustatius i Saba fl. 10,— pa anja.
Un numero sol fl. 0,15.
Anuncio di 1 te 7 regel f0,50, cada regel mas 7½ cts.

Curaçao 17 December.

## Curaçaosch Allerlei.

### (Koloniaal Verslag) 1909.

#### Bevolking.

De bevolking der Kolonie Curaçao bestond op 1 Januari 1909 uit 53808 personen, t. w.:

| | |
|---|---|
| Curaçao | 31406 |
| Aruba | 8815 |
| Bonaire | 6273 |
| St. Martin | 3670 |
| St. Eustatius | 1312 |
| Saba | 2332 |
| Totaal | 53808 |

Op 1 Januari 1908 telde de bevolking volgens 't vorige koloniaal verslag 53065 zielen of 743 minder dan op 1 Januari 1909.

Volgens de opgaven van de wijkmeesters telde de hoofdplaats van het eiland Curaçao op 1 Januari 1909 14037 zielen, terwijl het getal inwoners van de hoofdplaatsen der overige hiervoren genoemde eilanden op dien datum respectievelijk 1738, 596, 1221, 1257 en 728 bedroeg.

#### De Venezolaansche quaestie.

§ 1. Op 25, 26 en 29 Juli hield de bevolking in het stadsdistrict op Curaçao eene vijandige betooging tegen den Venezolaan Gramcko, den heer Roberto Lopez, destijds consul van Venezuela op Curaçao, en het Venezolaansche vaartuig „*Maria Abigail*," waardoor het noodig was die personen en dat vaartuig door de politie en militairen te doen beschermen. Overigens werden rust en orde in 1908 niet verstoord.

Voor verdere bijzonderheden omtrent de bovenvermelde gebeurtenissen wordt verwezen naar het verslag van den procureurgeneraal, opgenomen onder No. 51 van het Oranjeboek [Zitting 1908—1909.—2. No. 17).

Na de verschijning van het Oranjeboek verkreeg de staat van zaken tusschen Nederland en Venezuela een acuut verloop, ten gevolge van de schorsing van het verbod tot uitvoer van buskruit, enz. uit de kolonie ten aanzien van Venezuela, bij besluit van 7 November 1908 (P.B. No. 58) en het optreden van de scheepsmacht in de Caraïbische Zee (26 November — 23 December). Bij dat optreden werden twee aan de Regeering van Venezuela toebehoorende kustwachtervaartuigen naar Curaçao opgebracht. Kort daarna kwam te Carácas eene Regeeringswisseling tot stand en al spoedig werd het decreet van 14 Mei 1908, waarbij de invoer in Venezuela van op Curaçao overgescheepte goederen verboden was, ingetrokken. Onmiddellijk daarop volgde de intrekking van het decreet, waarbij aan de Nederlandsche consuls in Venezuela het exequatur ontnomen was, en werd het bezigen van vreemd werkvolk aan boord van schepen, welke de havens dier Republiek aandoen, weder toegelaten; terwijl het decreet van 21 December 1906, houdende verbod tot in- en uitvoer van schepen kleiner dan twintig ton, in het begin van Februari 1909 ingetrokken werd.

In verband met een en ander werd de actie van de scheepsmacht gestaakt en werd de schorsing van het verbod tot uitvoer van buskruit, enz. bij besluit van 13 Januari 1909 (P. B. No. 2] ingetrokken.

Als gevolg van de onderhandelingen, die in Januari 1909 te 's Gravenhage door den daartoe aangewezen gevolmachtigde van Venezuela, den heer J. de J. Paul, waren aangeknoopt, werd 19 April een protocol geteekend, waarbij de diplomatieke betrekkingen met Venezuela op dien datum weder werden hersteld. Dat protocol werd door den Minister van Buitenlandsche Zaken aan de Staten-Generaal medegedeeld bij brief van 20 April 1909 (Zitting 1909—1909.—2 No. 23).

#### Oeconomische toestand op Curaçao.

§ 2. De oeconomische toestand der bevolking van Curaçao, Aruba en Bonaire was gedurende het jaar 1908 niet gunstig.

De gedeeltelijke mislukking van den oogst 1907|08 en de lage prijzen der strooehoeden, gevoegd bij de stremming in den handel en de scheepvaart ten gevolge van de verwikkelingen met Venezuela, veroorzaakten op Curaçao veel armoede en achteruitgang in handelszaken. Werkeloosheid heerschte onder dat deel der bevolking, dat gewoon was aan boord van de schepen, op de kaden en bij de handelshuizen werk en daarmede zijn voornaamste middel van bestaan te vinden. De mislukking voor een groot deel van den maïs- en dividivi-oogst, de daling van den marktprijs van dit laatste product, de geringe verkoop van zout en de lage verkoopprijs van dat artikel, zoomede sterfte onder het vee (zoowel groot als klein) ten gevolge van de geheerscht hebbende droogte, waren oorzaak dat op de plantages de werkzaamheden tot het hoogst noodige beperkt werden. De boedenvlechtsters konden hare industrie een groot deel van het jaar niet uitoefenen uit gebrek aan geschikt materiaal in verband met de reeds genoemde stremming van handel en scheepvaart. Als eerste maatregel ter voorziening in den nood werd van bestuurswege aan de schoolkinderen in de buitendistricten beschuit verstrekt en aan de gebrekkigen en ouden van dagen een kleine onderstand aan geld uitgekeerd. Toen de toestand in Augustus niet verbeterde, werd een bedrag van f 20000 beschikbaar gesteld voor werkverschaffing. Terstond daarop werd een aanvang gemaakt met de arbeiders, die buiten hun schuld werkeloos waren, aan werk te helpen. De werkzaamheden werden zoodanig geregeld, dat beurtelings verschillende personen daaraan deelnamen. In de eerste plaats kwam daarbij, in verband met het dreigende pestgevaar uit Venezuela, de stadsreiniging in aanmerking; verder bestond de werkverschaffing o. a. uit het aanleggen van aarden dammen op domeingronden, het schoonhouden van gouvernementsgronden voor den aanleg van aloë velden, het snoeien der dividiviboomen op gouvernementsgronden, schoonmaken der gouvernementsputten en het herstellen en verbeteren der buitenwegen.

In den ongunstigen toestand kwam evenwel, voordat het jaar 1908 afgeloopen was, door overvloedige regens een gunstige wending, zoodat reeds in het begin van dit jaar de werkverschaffing kon worden gestaakt.

#### Aruba.

Op Aruba was de oeconomische toestand der bevolking in de laatste maanden van het jaar minder gunstig. De oogst van 1907|08 viel niet zeer overvloedig uit en dientengevolge was de voorraad maïs (sorghum), het voornaamste voedingsmiddel van den minderen man, tegen September bij velen opgeraakt. Niet weinigen hadden daardoor met gebrek te kampen, te meer, daar de Aruba Gold Concession Ltd. hare werkzaamheden had opgegeven en de werken in de phosphaatmijnen tijdelijk minder krachtig werden voortgezet. De emigratie naar Venezuela, die anders in dergelijke moeilijke dagen voor velen eene uitkomst is, kon, zooals vanzelf spreekt, dit jaar niet plaats hebben. Het bestuur zag zich dan ook genoodzaakt om te hulp te komen door werkverschaffing, bestaande in het uitdiepen van sommige watervergaarbakken en het snoeien en van cactus bevrijden der op gouvernementsterreinen staande dividiviboomen. Toen de regens invielen werd met den veldarbeid begonnen en reeds tegen medio December was er eenige verbetering in den oeconomischen toestand te bespeuren, dank zij het feit dat met het oogsten van boonen en rankvruchten een aanvang kon worden gemaakt.

#### Bonaire.

Op Bonaire was de oeconomische toestand door de bijna geheele mislukking van den oogst van 1908 en door de verwikkelingen met Venezuela over het algemeen zeer ongunstig. Ook hier was het noodzakelijk van Gouvernementswege bijstand te verleenen door voor de schoolkinderen van Juli tot December beschuit ter beschikking te stellen en aan vele ouden van dagen en gebrekkigen, die niet tot werken in staat waren, gedurende de laatste maanden van het jaar geldelijken onderstand te verstrekken, terwijl verder door werkverschaffing, bestaande uit het schoonmaken van dichtbegroeide gouvernementsterreinen, waarop dividiviboomen werden aangetroffen, het verwijderen der parasieten van die boomen en het uitdiepen en vergrooten van vergaarbakken op verschillende deelen van het eiland, zooveel mogelijk in den heerschenden nood werd voorzien. Toen in de maand October de regen inzette werd aan de landbouwbevolking tegen inkoopsprijs sorghumzaad verstrekt.

In het begin van het jaar 1909 vertrokken wederom vele arbeiders naar Venezuela om er een middel van bestaan te zoeken.

#### Bovenwindsche eilanden.

De oeconomische toestand van de bevolking der tot de kolonie Curaçao behoorende bovenwindsche eilanden was, ondanks den in Maart gewoed hebbenden storm, in 1908 niet ongunstig te noemen.

Op St. Martin is dit voornamelijk toe te schrijven aan een levendiger handel in zout. Aan katoenbouw werd in 1908 minder gedaan dan in de twee voorafgaande jaren, omdat de regen, ofschoon in totaal ongeveer gelijk aan het jaar te voren, zeer ongeregeld en niet te rechter tijd viel. Er is dan ook minder aangeplant dan het vorig jaar.

Op St. Eustatius moet de gunstige oeconomische toestand worden toegeschreven aan den goeden batatenoogst in de eerste helft en aan de veel arbeidsloon uitkeerende katoencultuur in de tweede helft van 1908. De goed verzorgde katoenvelden geven uitzicht op een tweeden pluk, terwijl in de installatie van een motor en twee katoenmachines in het katoenhuis aan de Baai (zie Hoofdstuk N. § 3) eene krachtige aansporing tot uitbreiding van den katoenbouw verkregen werd. De Koninklijke West Indische Maildienst zag voorloopig af van de pogingen om scheepsvolk voor zijne vruchtbooten aan te monsteren.

Op Saba was de aardappeloogst over het algemeen genomen zeer ruim.

#### Gezondheidstoestand.

§ 3. De gezondheidstoestand van de bevolking op het eiland Curaçao was in 1908 minder gunstig dan die van het jaar 1907. Voor verdere mededeelingen wordt verwezen naar bijlage F.

De gezondheidstoestand op de eilanden Aruba, St. Martin, St. Eustatius en Saba was gedurende het jaar 1908 over het algemeen gunstig te noemen.

Op Bonaire echter was de toestand minder gunstig. Door gebrek aan plantaardig voedsel deden zich verscheidene gevallen van scorbut voor; van Gouvernementswege werden levensmiddelen, plantaardig voedsel en wijn aan onvermogende scheurbuiklijders verstrekt. In de eerste helft van 1908 deden zich vele gevallen van acute maag- en darmcatarrhen voor ten gevolge van de groote droogte en het daardoor ontstaan gebrek aan zuiver drinkwater en goede voeding.

Op Saba deed zich in het dorp Windwardside een geval van typheuse koorts voor, welk een gunstig verloop had. De heer G. R. Hopkins, werd in Augustus 1908 belast met den geneeskundigen dienst op dat eiland.

#### Dammen.

Ten opzichte van het onderhoud der dammen kan gemeld worden, dat eene wettelijke regeling dienaangaande nog in overweging is.

Practisch wordt door het departement van openbare werken en de districtmeesters toezicht op de dammen uitgeoefend, en tot nu toe is, voor wat de in pacht gegeven terreinen betreft, waarop dammen van Gouvernementswege zijn aangelegd, eene bedreiging met intrekking van de huur voldoende gebleken om in gevallen, waarin verwaarloozing is geconstateerd, de gewenschte verbetering te doen aanbrengen. Bij de overige dam-

## Wetenschappelijk Allerlei.

### IETS VOOR CURAÇAO?

Te Macon, in den staat Georgia — Ver. St. — wordt tegenwoordig op groote schaal eene nieuwe vezelsoort verwerkt tot de fabrikatie van papier. De plant waarvan de vezels gebruikt worden, is ter plaatse bekend onder den naam „okra" en behoort tot het geslacht Hibiscus — *Hibiscus esculentus* —, waarvan in Holland en ook op de Bovenwindsche eilanden de *hibiscus rosa sinensis*, met haar bijzonder fraaie en levendig gekleurde bloemen bekend is.

De OKRA, die in de oude wereld inheemsch is, groeit zeer gemakkelijk in de zuidelijke staten van Noord-Amerika en levert een papiersoort van uitstekende kwaliteit. — Tot een andere hibiscus-soort behooren ook de katoenplant en de Indische hennep.

OKRA, ook wel „gumbo" genoemd is, als ik mij niet vergis, dezelfde plant, die in onze kolonie „giambo" geheeten wordt. — Dr. Boldingh, de botanicus die op ons eiland toeft, zal dit wel met meer zekerheid kunnen zeggen. Deze plant wordt in vele streken der wereld gekweekt als een groentesoort. Het eetbare gedeelte is de onrijpe vrucht, die hetzij als asperges, of gelijk in onze kolonie bij de arme bevolking meestal gegebruikelijk is, tot het bereiden van soep gegeten wordt. Soms wordt zij ook wel gezouten of gedroogd voor later gebruik bewaard. De zaden dienen dikwijls ter vervanging van de koffieboon en andere deelen der plant worden ook tot medicinale doeleinden gebezigd.

In den omtrek van Konstantinopel wordt okra op groote schaal verbouwd en onder den naam van „bamoujeh" vormt zij een der meest geliefkoosde gerechten in Egypte. Zij werd daar waarschijnlijk reeds door de oude Egyptenaren gekweekt. Daar niet de vrucht, maar de plant zelf de vezelstof levert, zou dus nog méér voordeel van de giambo kunnen getrokken worden, dan tot nu toe in onze kolonie het geval is. Maar er is een groot bezwaar. Voorzoover mij bekend is, komt de giambo op onze eilanden nergens in het wild voor, doch wordt alléén op afgesloten akkers, in hofjes en alléén in den regentijd gekweekt. Het blijft dus nog de vraag, of de plant met geringe kosten in groote hoeveelheid hier zoo in cultuur zou kunnen gebracht worden, dat de cultivatiekosten door den waarschijnlijk niet hoogen marktprijs der vezelstof ruim kunnen gedekt worden.

**Een nieuwe weefstof.**

De vezels van de ananasplant schijnen voor de textielnijverheid een zeer geschikte grondstof te kunnen zijn. Althans zoo wordt geschreven in de *Textil-Woche*. Het weefsel heet buitengewoon glanzend en bijna transparant, ook na het bleeken en verven. Ook wordt het in duurzaamheid, elasticiteit en koel aanvoelen gelijk gesteld met linnen. In ons Indië „krioelt" 't van ananas-aanplantingen. Wellicht dus dat de z. g. *Welvaartcommissie* ginds zich voor die vezelcultuur eens in verbinding stelt met een of meer onzer groote textiel-fabrikanten. Doch ook op onze Bovenwindsche eilanden groeit de ananas zeer gemakkelijk. Ook voor die eilanden die zoo weinig of geen uitvoerartikelen rijk zijn, zou 't als dit bericht waarheid bevatte, eene belangrijke aanwinst zijn.

En... het is altijd verstandig, niet van één enkele industrie afhankelijk te zijn.

Is dit soms iets voor de nieuwe Sisalonderneming?

**Is de Cactus een nuttige plant voor onze Kolonie?**

In het veelbesproken artikel: „Land- en Boschbouw op Curaçao" door den Heer G. S. Gorsira JPEz. geplaatst in het tijdschrift „Vragen van den Dag" staan op bl. 33 de volgende gulden en behartenswaardige woorden te lezen: „Zoolang „op heuvels, die in afgesloten ter„reinen zijn en in geen enkel op„zicht betere voorwaarden voor boom„groei aanbieden dan andere, vol„doende hoeveelheid cactus (heg„cactus) groeit, is het opmerkelijk, „hoe deze véél beter begroeid zijn. „De plant dient als windschutting „en gaat waterverdamping tegen. „Worden de heuvels van de daar„opgroeiende cactus ontdaan, zoo„genaamd om het terrein voor den „Landbouw te bereiden, dan ver„dwijnt ook de boomgroei voor al „tijd. Het is daarom onze over„tuiging dat bij eene poging, om „wat plantengroei te krijgen, de „heuvels eerst met cactus bedekt „moeten worden, waar tusschen, na „eenigen tijd, de boomen kunnen ge„plant worden. De cactus dient dan „als windschutting en geeft scha„duw, waardoor waterverdamping „minder wezen zal, niet alléén, doch „zal ook, mits behoorlijk geplant, „uitstekende diensten kunnen doen, „om het bij regen van de bergen „stroomend water tegen te houden. „Om water op de heuvels tegen te „ houden, verdient cactusaanplant „de voorkeur boven de kostbare „dammen, die men thans aanlegt."

Zou nu de tijd niet aangebroken zijn, om deze ware woorden in daden om te zetten. Proeven behoeven hiermede niet meer genomen te worden. De praktische ondervinding onzer planters spreekt er voor. Op tal van heuvels, vooral op Bonaire en Aruba kan men er de bewijzen van vinden. Het is nu zaak het middel alom in toepassing te brengen.

Het is waar, een vreemdeling, die

men is tot dusver een voldoend onderhoud kunnen verzekerd worden door eene behoorlijke zorg voor de naleving van de gesloten contracten.

Ten aanzien van de watervoorziening op Aruba wordt verwezen naar het vorig verslag. Twee der vergaarbakken zijn in 1908 belangrijk uitgediept en vergroot, grootendeels bij wijze van werkverschaffing. Verder werden door het Bestuur drie niet al te diepe putten gegraven — of eigenlijk dichtgemaakte putten uitgediept en schoongemaakt — in de buurt van Piedra Plat. Ze gaven vrij goed drinkwater. Door particulieren (in twee gevallen met geldelijken steun van het Bestuur) werden vijf putten gegraven. In het geheel zijn er 117 goed drinkwater gevende putten. Met den aanleg van dammen op huurterreinen is in 1908 een begin gemaakt. Er werden 5 vrij groote dammen aangelegd met gouvernements-subsidie.

Op Bonaire werden in 1908 met gouvernements-subsidie aangelegd 4 aarden en 1 steenen dam; verder zijn er op de domeingronden 10 putten, 8 vergaarbakken en 2 dammen; op huurgronden 8 putten, 10 regenbakken en 4 dammen; op concessiegronden 1 dam en op particuliere gronden 56 putten, 27 vergaarbakken, 18 dammen en 2 bronnen.

Betreffende de watervoorziening op St. Martin wordt verwezen naar het verslag van 1907. Er kwam hierin geene verandering.

Op St. Eustatius bleef het aantal gouvernementsputten 6, dat der regenbakken steeg door aankoop van domein tot 18. Een regenbak en een put werden op het domein Zeelandia hersteld. Een scheikundig onderzoek van het water van een zestal putten (in Oranjestad, aan de Baai, in de vlakte) bevestigde de in de practijk reeds gebleken bruikbaarheid dier putten.

Zooals in het vorig verslag is vermeld, heeft de watervoorziening op Saba plaats door middel van regenbakken. Slechts als deze bakken uitgeput zijn, neemt de bevolking haar toevlucht tot de bronnen van het strand, die vrij goed drinkwater leveren. Zulke bronnen worden gevonden aan de Fort, Cove-Spring- en Wellbaaien. Het aantal regenbakken bedroeg 216, waarvan 2, beide in de Bottom, gouvernementseigendom zijn.

## Schoolmuseum.

§ 10. Evenals in vorige jaren was de Permanente Tentoonstelling, tevens Koloniaal en Schoolmuseum, gevestigd in een der zalen der Hendrikschool. De collectie fijne Curaçaosche Panamahoeden werd met eenige fijne dameshoeden vermeerderd; deze collectie gaf meermalen aanleiding tot bestellingen van fijne hoeden door bezoekers of bezoeksters. De afdeeling „Producten van Curaçao" werd verrijkt met eene collectie pita- en sisalvezels, benevens monsters van daaruit geslagen touw. Verder kwamen o.m. in monsters extract van dividivi en mangrovebast. De afdeeling Mineralen en Gesteenten werd vermeerderd met eene collectie van 100 diverse monsters; in aanleg werd genomen eene verzameling van onderscheidene gesteenten behoorende tot de formatie van de eilanden van de kolonie. Verder werd de afdeeling „Natuurlijke Historie" vermeerderd met eenige kevers en vlinders van Curaçao, benevens eene collectie kevers en vlinders uit het moederland; voorts kwamen in eenige vogelnesten en eenige exemplaren van reptielen en visschen van Curaçao.

Eene nieuwe afdeeling werd aan het museum toegevoegd, bestaande uit eene groote collectie presentexemplaren van schoolboeken, boekwerken en catalogussen op het gebied der onderscheidene vakken van onderwijs. Bijna al de nummers dezer nieuwe afdeeling zijn van jongen datum. Ten einde zich op de hoogte te stellen van de nieuwste uitgaven op onderwijskundig gebied, werd door verschillende onderwijzers van openbare en bijzondere scholen van de verzameling gebruik gemaakt.

Het aantal bezoekers uit den vreemde nam in het afgeloopen jaar zeer toe.

Bij het onderwijs bewees het museum weer goede diensten.

## Storm.

§ 11. Op 7/8 Maart heeft er op de bovenwindsche eilanden een storm gewoed, die nog al eenige schade heeft aangericht. Op St. Martin werden een paar oude houten huizen omgewaaid en werd aan verscheidene strohutten, als ook aan den katoenoogst, die toen nog niet geheel binnen was, schade aangericht. Het seintoestel op het fort Amsterdam waaide weg en de St. Martijnsche mailkotter werd op St. Kitts stukgeslagen, bij welk ongeluk de kapitein verdronk. Verder beliepen nog 2 op St. Martin thuisbehoorende kotters eenige schade.

Op St. Eustatius was de aangerichte schade het grootst: een twaalftal woningen werden geheel vernield, een kotter en een bark gingen verloren, terwijl verscheidene schepen en huizen schade beliepen.

Op Saba werd veel schade aan den te veld staanden oogst aangericht; 14 strohutten werden omgewaaid en 12 houten huizen werden eenigszins beschadigd, terwijl 2 booten aan het strand schade beliepen. Twee, op dit eiland behoorende kotters, werden op St. Kitts op het strand geworpen, waardoor zij schade ondervonden.

Door den Gouverneur daartoe uitgenoodigd, hebben drie heeren zich op Curaçao in commissie vereenigd en gelden ingezameld ter tegemoetkoming in de geleden schade; het ingezameld bedrag ad f 555 werd ter verdeeling onder de noodlijdenden aan de gezaghebbers der bovenwindsche eilanden verzonden; daarvan werd aan St. Martin f 125, aan St. Eustatius f 250 en aan Saba f 180 toebedeeld. Saba ontving nog van den tijdelijken gezaghebber van Aruba een bedrag van f 73,50, hetwelk aldaar speciaal ten behoeve van dat eiland gecollecteerd werd. De gezaghebbers van St. Eustatius en Saba kregen van het bestuur machtiging om over een bedrag van respectievelijk f 600 en f 150 te beschikken ter tegemoetkoming aan de dringende behoeften der noodlijdenden; voor Saba bleek het niet noodig over dit krediet te beschikken, aangezien de gecollecteerde bedragen voldoende bleken om aan de behoefte te gemoet te komen.

In den nacht van 22 op den 23sten December 1908 strandde de Venezuelaansche schoener *Estrella* op de Oostkust van Curaçao ter hoogte van Sta. Barbara; er viel bij deze stranding geen persoonlijk ongeluk voor. Het schip en het grootste gedeelte van de lading waren echter niet te redden.

Op 10 September heeft er een hevig onweder over Saba gewoed; de bliksem trof een huis op Hell'gate, waarbij een kind werd gedood en drie andere personen werden gewond.

——(o)——

# DE LINTJES-QUAESTIE IN DE Tweede Kamer.

(*Handelingen.*)

De VOORZITTER: Het woord is aan den heer Kuyper, voor een persoonlijk feit.

In het Reglement van Orde staat, dat de Voorzitter het woord verleent voor een persoonlijk feit, niet dan na een voorloopige aanduiding van dat feit.

Ik acht het niet noodig, om aan den heer Kuyper, na hetgeen hier is gezegd tegen zijn persoon, en na de beschuldigingen tegen hem in de stukken ingebracht, te vragen, dit feit nader aan te duiden.

Ik acht mij dan ook volkomen bevoegd hem het woord te verleenen.

De heer **Kuyper**: Mijnheer de Voorzitter! Het persoonlijk feit, dat ik bedoel is, dat in het Voorloopig Verslag grieven tegen mij zijn te berde gebracht in mijn qualiteit van oud-Minister, en dat deze grieven in de openbare zitting een echo hebben gevonden.

Ik zal daarom volstaan met mijnerzijds een kort bescheid te geven op wat voorkomt in de 4de paragraaf van het Voorloopig Verslag.

In deze paragraaf stuit ik, rakende éénzelfde chronologisch punt, op vier vergissingen. Twee vergissingen van hen die mij aanvielen en twee van mijn kant. Ten eerste beweert de oppositie, en dit te recht, zich beroepende op een officieel stuk, dat reeds op 24 September 1902 geen krijgsgevangenen meer op de Bermuda-eilanden vertoefden. Doch ter zake is het verwijzen naar dezen datum niets zeggend. De krijgsgevangenen toch waarvan in deze zaak sprake is, zaten niet op de Bermuda's maar op St. Helena gevangen; gingen van daar scheep in het stoomschip *The Galician*, dat den 22sten November 1902 afvoer; ze kwamen te Rotterdam niet vóór den 10den December aan wal, en werden eerst op dien dag in het gebouw „Caledonia" aldaar feestelijk ontvangen. En de tweede vergissing is, dat men het voorstelt, als had ik, in mijn aan *De Standaard* ingezonden stuk van 28 Juni, de uitdrukking van „Juli 1903" gebezigd, terwijl er toch zulk een datum ganschelijk niet in voorkomt. Doch hiertegenover staat, dat ook ik mij tweemalen verschreef: 1o. door te spreken van de Bermuda's, wat had moeten zijn: St. Helena, en 2o. door te gewagen van „Anderhalf jaar later", waar had moeten staan: „Geruimen tijd daarna", daar immers het tijdsverschil niet omstreeks zeventien doch elf maanden bedroeg. Ik bezigde destijds, gelijk toen niet anders kon, een globale uitdrukking. Geheel uit het hoofd, en reeds daags na het verschijnen van het bekende interview, in der haast, dingen van zes en zeven jaar geleden aanstippend, kon ik niet nader praeciseeren. Toch zou het de moeite niet loonen hierop dieper in te gaan. Noch de vergissingen van mijn opponenten, die ik deels zelf uitlokte, noch de mijne, doen hier iets ter zake. Ik stap er daarom aanstonds van af.

Eenig doel van mijn schrijven op 28 Juni 1909 was de rauwe beschuldiging van mij af te werpen, als of ik mij aan het ambtsmisdrijf van mij te laten omkoopen had schuldig gemaakt. Van niets minder toch werd ik openlijk beticht, en „Lintjeshandel" was het nieuw gevormde woord, waarmede mijn ondersteld misdrijf den volke werd kond gedaan. Er zou mij persoonlijk in 1903, zoo stond in het eerste courantenbericht, niet minder dan f 11000 zijn geschonken, en men zag voorbij, dat de brief van mijn dochter, waarin van de f 11000 sprake is, niet van 1903, maar eerst van 6 April 1905 dagteekende. Van deze oorspronkelijke aanklacht staat thans in het Voorloopig Verslag alleen nog te lezen, dat men het „onverbodig achtte", er nader op in te gaan. Ook hierover alzoo geen woord meer.

Op dit punt teruggeslagen, wierp men het toen over een anderen boeg. Niet persoonlijk streek ik geld op, maar het geld had gestrekt voor een electoraal doel. Ook hierbij gold uiteraard de onomstootelijke rechtsregel van het: affirmanti incumbit probatio, d. w. z.: Wie beschuldigt, moet dan ook zelf zijn aanklacht waar maken. Dit bewijs nu mislukte evenzeer. Zelfs *De Nieuwe Courant* begon met te erkennen, dat er tusschen de electorale gift en de decoratie geenerlei verband was aangetoond. Ook op dit punt had ik, blijkens mijn tweede ingezonden stuk van 7 Juli j.l. in *De Standaard*, mijn betichters nader te woord willen staan, maar ik stelde hierbij als beding, dat eerst de publicatie van al het dusgenaamde bewijsmateriaal moest zijn afgeloopen. Aan deze voorwaarde werd niet voldaan. Vandaar mijn aanvankelijk zwijgen na mijn terugkomst. Een zwijgen, dat ik volhield ook in de afdeeling, omdat ik, zelf rapporteur zijnde, allicht van partijdig refereeren zou verdacht zijn. Nu echter deze zaak in de Volksvertegenwoordiging aan de orde is gesteld, wensch ik in de volle vergadering te spreken.

Het eerste punt, dat in deze zaak valt uit te maken, is natuurlijk de vraag, of de decoratie op 31 Augustus 1903 verleend, gegeven was uit gunstbetoon, dan wel ter eering van verdienste. Het laatste nu bleek het geval te zijn geweest. Jonge mannen, uit ons land herkomstig, hadden hun leven gewaagd in de worsteling der Boeren tegen Engelsche overmacht. Ze waren in dien oorlog krijgsgevangen gemaakt, en naar St. Helena weggevoerd. Zij leden in de gevangenschap namelooze ellende, door ongedierte, slechte behuizing en gebrekkige voeding, en onze consul kon niets voor hen doen terwijl tot overmaat van ramp het Christelijk Nationaal Boeren-comité te Rotterdam, dat zich hun lot aantrok, uit geldgebrek buiten staat bleek om hen te doen repatrieeren. De oproeping van dit Comité in de bladen om een bedrag van ten minste drie duizend gulden alleen voor de reiskosten, bleef zoo goed als onbeantwoord. De nederlaag der Boeren had hier blijkbaar de geestdrift gebluscht. Ook een verzoekschrift aan deze Kamer bleef zonder gevolg. Zoo scheen alle hoop verloren om deze ongelukkigen te hulp te komen. En toen nu de heer Rud. Lehmann, die ook voor andere nationale belangen zich meer dan eens geldelijk geïnteresseerd had, bleek, hij alleen, alle geld beschikbaar te hebben gesteld, om aan deze krijgsgevangenen niet alleen de volle reiskosten te vergoeden, maar ook voor hun uitrusting, kleeding en ontvangst te zorgen, scheen het een eisch van goede politiek, deze nationale daad te eeren. En dit te meer, daar genoemd Comité zich reeds op 15 September tot den Minister van Buitenlandsche Zaken gewend had, met verzoek om hulp van Regeeringswege, een verzoek waarop deze Minister bij schrijven van 16 September tot zijn leedwezen afwijzend had moeten beschikken. Nu alzoo de heer Rud. Lehmann bleek gedaan te hebben, wat de Regeering zoo gaarne had *willen* doen, maar niet *kon* doen, hechtte zij vanzelf aan deze daad te hooger beteekenis. Vergelijkt men toch het motief voor alle overige op 31 Augustus 1903 verleende decoratiën met de beweegredenen voor *deze* onderscheiding, dan zou het moeilijk vallen, er vele te vinden die beter verdiend en daardoor in strikter zin gerechtvaardigd waren. Eenparig heeft de geheele Ministerraad zich dan ook met de voordracht hiertoe vereenigd, en werd alleen door den Minister van Buitenlandsche Zaken opgemerkt, dat aan een consul-generaal niet de ridderorde, maar het officierskruis van Oranje-Nassau behoorde te beurt te vallen. Aan de in dier voege gewijzigde voordracht verleende H. M. de Koningin toen Haar hooge goedkeuring. De verrichte daad viel nog te hooger te waardeeren, omdat de heer RUD. LEHMANN uitdrukkelijk aan het Comité verzocht had, zijn naam als gever geheim te houden. De gerepatrieerden wisten dan ook zelf niet wie hun weldoener was, en bij de feestelijke ontvangst in Caledonia verzocht daarom één hunner in aller naam, of het Comité aan hun „onbekenden redder" aller dank wilde overbrengen.

De vraag, of vooraf bij den Commissaris der Koningin in Noordholland informatiën naar hem waren ingewonnen, verraadt onbekendheid met de diplomatieke usantiën. Naar een bij de Regeering nog te accrediteeren consul-generaal wordt, zoo hij Nederlander is, geïnformeerd vóór het verleenen van de exequatur. Van dat oogenblik af daarentegen staat de geaccrediteerde met de Regeering in rechtstreeksche betrekking, en kan van nadere informatiën geen sprake meer zijn; evenmin als de Regeering, zoo zij een Kamerlid zal voordragen, nog nadere informatiën inwint. De Regeering vraagt informatie over een onbekende, niet over iemand met wie zij zelf in voortdurende betrekking staat. Tijdens de bij zijn aanstelling ingewonnen informatiën nu was door den Commissaris van Noordholland bericht, dat „noch bij hem, noch bij den burgemeester van Amsterdam bedenking bestond tegen de benoeming van den heer Rud. Lehmann als consul-generaal van Griekenland, te Amsterdam". Toen bij Koninklijk besluit van 1 Mei 1909 no. 29 dezelfden heer Lehmann benoemd is tot eerelid van de Vereeniging het Ned. Roode Kruis, is dan ook evenmin nadere informatie naar hem ingewonnen. Bij een geaccrediteerd persoon ware dit een ongerijmdheid.

Dat de voordracht van den Minister van Buitenlandsche Zaken had behooren uit te gaan, is een bewering, die evenzoo slechts uit onbekendheid met bestaande usantiën kon opkomen. De voordracht behoort van Buitenlandsche Zaken uit te gaan, zoo iemand in zijn qualiteit van gezant of consulgeneraal gedecoreerd wordt. Hiervan echter was hier geen sprake. Het was niet de Grieksche ambtenaar, maar de Nederlandsche onderdaan Rud. Lehmann, die een Nederlandsch belang bevorderd had. Ook de voordracht van dezen zelfden heer Lehmann tot eerelid van het Roode Kruis is uit dien hoofde niet van Buitenlandsche Zaken uitgegaan, maar van Oorlog en Marine.

Geheel afgescheiden van het dusver besprokene is de verstrekking door den heer Rudolf Lehmann in 1904, 1905, 1907 en 1909 van een bijdrage aan het Centraal Comité van Antirevolutionaire Kiesvereenigin-

---

vooral in den drogen tijd voor het eerst kennis maakt met het Curaçaosche landschap, wordt door niets zoo naar en droefgeestig gestemd als juist door die talrijke cactussen, die met hun „dooie vingers" zoo grijnzend en angstwekkend boven de dorre vlakte uitsteken. Te méér nog, wanneer hij daarbij nog eenzijdig en verkeerd wordt ingelicht, dat die plant letterlijk tot niets deugt dan om den mensch zijn huid open te rijten. Maar men denkt er niet aan, dat, ook nog zonder dat de raad van den Heer Gorsira in toepassing is gebracht, deze plant voor onze landbouwers onmisbaar is. Op vele plaatsen zijn de cadoesjen en dato's het eenige middel, om de akkers in trankeer te brengen. In den drogen tijd zijn zij het laatste redmiddel voor het vee, om aan den hongerdood te ontkomen.

Wat met betrekking tot den raad van den Heer Gorsira zoo bemoedigend werkt, is, dat er van mislukking geen sprake kan zijn. Daar is in onze kolonie geen enkele plant, die hier zóó thuis en inheemsch is, zóó uitstekend de geweldigste droogte verdraagt, weerstand biedt aan de verschroeiende zonnestralen, nog den dood blijft trotseeren na door de vraatzucht der geiten jammerlijk gehavend te zijn, gelijk de cactus. Op alle gronden tiert zij. In de vlakten, tegen de hellingen der bergen, op kale rotsen ziet men haar wel star en stijf, maar inwendig vol sap en leven de doodsche armen ten hemel beuren. Ja, kap zoo'n arm af, snijd hem in stukken, plant ze in den grond of laat ze achteloos ter aarde neerliggen, na eenigen tijd zal honderd tegen één blijken, dat die stukken wortel geschoten hebben en vol levenskracht zijn.

Toch ondanks dit alles, is het twijfelachtig, of de raad van den Heer Gorsira alléén voldoende prikkel zal zijn, om het voorgestelde plan tot uitvoering te brengen. Zou eenige gouvernementshulp de verzwakte energie en de uitgeputte finantieele draagkracht onzer planters hierbij niet kunnen steunen?

Maar er zijn nog sterkere prikkels tot werking gereed. Daar loopen wondere geruchten van haast ongeloofelijke ontdekkingen. Nieuwe proeven met cactus genomen zijn met zulk een verbijsterend gelukkigen uitslag bekroond, dat „de doornlooze cactus" van Luther Burbank daarbij in het niet verzinkt. Als alles waar- blijkt wat er verluidt, dan schijnen de meest dwaze wenschen voor den Curaçaoschen landbouw in vervulling te gaan, dan zal de zoo vaak gesmade cactus een bron van rijkdom worden voor onze eilanden.

Tot nu toe kende men nog geen middel, om méér praktisch nut van de cactusplant te trekken. Men had misschien niet eens aan de mogelijkheid er van gedacht. Doch nu komt een scheikundige, Gibson genaamd, in Australie, eveneens een cactusland, met de verrassende ontdekking, dat het beste nog is, daaruit alcohol te trekken. Gibson heeft uit de cactus een alcohol, die in Australie geproduceerd wordt en heel goed verkoopbaar is. Gelukkig dat hij er nog iets anders en beters van bereid heeft. Van 't alcoholvergif is er al meer dan overvloedig op de wereld en het zou duizendmaal te bejammeren zijn, dat dit vergif nog goedkooper in onze kolonie verkrijgbaar werd gesteld en nog van nog meer verderf en verkwisting de oorzaak zou worden als reeds het geval is.

De afval, die er na de distillatie van den alcohol overblijft wordt met andere stoffen vermengd en geeft als nevenproduct een soort veekoek, dus zoo iets als de Hollandsche lijnkoeken of de grondnoten en sesamkoeken, een afvalproduct van de pinda's en sesamzaad, door de Delftsche slaoliefabriek in den handel gebracht. Deze cactus—veekoek vertegenwoordigt nog een waarde van 45 gld. per ton.

De verdere afval–producten kunnen ook dienen tot het fabriceeren van papier, dat minder duur zou uitkomen, dan alle andere bestaande papiersoorten, en in staat zou stellen de toenemende vermindering der bosschen tegen te gaan, die jaarlijks ten offer vallen aan den bijl van den houthakker, om de papiermachines aan het werk te houden.

Maar ook dat is nog niet alles. De samengeperste pulp kan worden omgezet in tegels, pannen, steenen en een soort linoleum.

Ten slotte zou de cactus zelfs het suikerriet kunnen vervangen als leveraar der meest kostbare voedingsstoffen: *twee* tonnen cactus zouden evenveel suiker opleveren als *drie* tonnen suikerriet.

Alles bij elkaar genomen zou men dus uit de cactus een menigte nuttige producten kunnen trekken.

Daar de behoefte aan nog meer alcohol nu niet zoo dringend is, zou het althans voor onze kolonie meer op den weg der industrie liggen, de cactus te gebruiken tot het maken van suiker, veevoeder, pannen, tegels, allerlei artikels, waarvoor reeds in den eersten tijd volop afzet te vinden is in onze eigen kolonie. En al zou later nog slechts de helft waar blijken, van het geen nu de geruchten melden, dan nog zou met zekerheid de bodem onzer eilanden, de meest waardelooze en onvruchbare deelen, de grondstof kunnen leveren voor meer dan één industrie en weer aan tal van nijvere handen werk kunnen verschaffen. Australie ligt ver uit de buurt. Maar ook daar heeft Holland zijn consuls in een dozijn steden. Dus meer inlichtingen zullen wel te verkrijgen zijn.

Wanneer derhalve nu reeds begonnen wordt de heuvels overal met cactus te beplanten, is men voorbereid en klaar tegen den tijd dat al die nieuwe industrieën hier kunnen ingevoerd worden. In den tusschentijd kunnen al die cactussen ook volgens het denkbeeld van den Heer GORSIRA uitstekende diensten bewezen hebben en bij nieuwen aanplant ook blijven bewijzen voor de bevordering van den boomgroei en bebossching in onze kolonie.

*Rincon.* P. EUWENS.

gen. Dit toch is een zaak, die het publiek ganschelijk niet aangaat, tenzij kon worden aangetoond, dat deze verstrekking geschiedde als kwijting van een voor of bij de decoratie gedane belofte of aangegane verbintenis. Voor het overige is elk Nederlandsch kiezer vrij zich aan te sluiten bij de politieke partij die zijn voorliefde heeft, en haar geldelijk te steunen, zooals hem dit goeddunkt.

(*Wordt vervolgd.*)

## Nieuwsberichten.

### Curaçao

**Het 12½-jarig Bisschopsfeest van Mgr. J. J. A. van Baars.**

Niet in zijn huiskapel, zooals gewoonlijk, heeft Mgr. de heilige Mis van dankbaarheid opgedragen, maar in de kapel van het huis; het altaar was keurig net versierd en de kapel zelf reeds vroeg in den ochtend gevuld met de in hun Zondagskleeren gestoken vroolijk uitziende verpleegden van het St. Antoniusgesticht; allen, ook de zieken op hun legerstede, waren tot de Tafel des Heeren genaderd tot intentie van Z. D. H. De feestvreugde werd evenwel verhoogd toen de doorluchtige Jubilaris de kapel binnentrad, vergezeld door zijn eerw. neef pater J. de Groen, in Aug. ll. priester gewijd, (wien Mgr. zelf zoo gaarne de handen had opgelegd) en den eerw. pater B. Nauta, beiden assistenten onder de H. Mis, voorafgegaan door de eerw. zusters, die plechtig aanhieven: „Laetatus sum: Ik ben verheugd in wat mij gezegd is: ik zal binnen gaan in het huis des Heeren".

Onder de H. Mis werd eenvoudig en zeer stichtend gezongen: „Inviolata" „Adoro Te" „Veni Domine Jesu" en met eerbiedige stilte werd de plechtige bisschoppelijke zegen ontvangen.

Na de H. Mis en de dankzegging verwijderde zich Mgr. onder het zingen van het „Magnificat", om uit te rusten en zich tot de receptie voor te bereiden, — en het geheele huis ging aan het feestvieren!

Om 12 uur begon de receptie. In het nieuwe gebouw is aan den linkervleugel de zaal, die met vier groote ramen uitzicht geeft op den Nieuwen Binnenweg en een wijd vergezicht, begrensd door den Westzeedijk, over het land van Hoboken. Deze zaal, anders net sober gemeubileerd, was voor deze gelegenheid in een ware feestzaal herschapen zoo talrijk waren van verschillende zijden o. a. ook van het bestuur en de dames van het gesticht, de prachtigste bloemstukken aangeboden. Sierlijk blanke lelies, frissche aronskelken, chysanthemums in rijkste kleurschakeering, sierden en doorgeurden in een liefelijk November-zonnetje het bisschoppelijk vertrek.

Van de receptie werd druk gebruik gemaakt; niet alle verpleegden mochten worden toegelaten; enkelen bevoorrechten, eenigen dames, ook die van 't bestuur, werd toegang verleend; verder merkten wij op den hoogeerw. pater provinciaal der Dominicanen A. Huysmans, verschillende pastoors der stad en van buiten, talrijke ordebroeders van den jubilaris, de tijdelijk in het land vertoevende missionarissen van Curaçao, de eerw. paters L. Jansen, J. v. d. Veer, J. Gijlswijk, de rustend missionaris pater F. Helling, heeren dokteren van het St. Franciscus-gasthuis, waar Mgr. den eersten tijd van zijn verblijf alhier verpleegd werd. Ook het noviciaat van Huissen had door den eerw. pater J. de Groen laten aanbieden een heerlijk schoone, gloedvolle penteekening met een opdracht in goed latijn gestyleerd, benevens een keurig sonnet, dat wij zoo vrij zijn aan het slot van dit stuk op te nemen.

Het ontging ons niet, hoe enkele van deze gelegenheid gebruik maakten om met kiesche oplettendheid Mgr. een offer aan te bieden voor zijn arme missie te Curaçao.

Voor en tijdens de receptie was een stroom van brieven en telegrammen binnengekomen, o.a. telegrammen van gelukwenschen van Z. Z DD. HH. Mgr. den Aartsbisschop van Utrecht, den bisschop van Haarlem, van Breda, van 's-Hertogenbosch en Roermond, van den Internuntius enz.

Het Lof om 4 uur eindigde met aanbidding en dankzegging voor het Allerheiligste, dezen aandoenlijk plechtigen dag. Het aangenaamste was voorzeker, dat Mgr. ondanks verschillende emoties betrekkelijk kalm den dag heeft doorgebracht.

Een korte heilwensch: Moge het den goeden God behagen Z. D. H. spoedig de volkomen herstelling te geven en de gebeden te verhooren, die op dezen dag in zijn naaste omgeving en vooral in zijne missie ten hemel zijn opgezonden.

SONNET.

Al wenscht uw eenvoud eerbetoon te weren,
Wij willen toch met nederig onthaal
Van kleur en zang uw deugden grootheid eeren.
Nu voor uw geest in gouden feestgestraal.
De dag herleeft—toen onder Roomsche praal
Van mijter, staf en rijke statie-kleeren
Gods Geest u in geheimnisvolle taal
De macht schonk om als Bisschop te regeeren,
Met zachte band hebt gij uw volk geleid.
En in de kracht des Kruises heel uw leven
Aan vertroosting van hun lot gewijd.
O, moge God u sterken door Zijn kracht
En aan uw kind'ren weldra wedergeven
Den trouwen vader, dien men biddend wacht.

**Onderwijs.**

Maandag a. s. zal de Weleerw. Moeder Priorin MARIA REGINA de Eerw. Zusters Dominikanessen M. EUFROSINA, M. GONZALEZ, M. PHILOTEA, M. M. COSMA, M. SOPHIA en M. EMILIANA naar Aruba begeleiden om te Oranjestad aldaar in de voormalige woning der Engelschen, *Sividivi*, het klooster *Santa Maria* te stichten.

Deze nieuwe stichting der Eerw. Zusters Dominikanessen belooft van zeer groot belang te worden voor het Bijzonder Onderwijs op onze eilanden Aruba en Bonaire. Immers de R. K. Missie zal daardoor langzamerhand de beschikking krijgen over een grooter aantal onderwijspersoneel.

Tot nu toe stond de Congregatie der Eerw. Zusters van Roozendaal geheel alleen voor de zware taak 20 inrichtingen van R. K. Onderwijs, over de eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire verspreid, van voldoend personeel te voorzien, het Pensionaat voor Jonge Dames op Welgelegen nog niet eens medegerekend, terwijl de Zusters Dominikanessen slechts voor 6 kleinere scholen op de Bovenwindsche eilanden behoefden te zorgen. Nu, door geleidelijke uitbreiding en verbetering van het Onderwijs, in de toekomst de vraag naar meer personeel steeds grooter zal zijn, moest getracht worden de zware lasten van de Congregatie van Roozendaal te verlichten. De Eerw. Zusters Dominikanessen verklaarden zich bereid langzamerhand ook voor voldoend personeel voor de scholen van Aruba en Bonaire te zullen zorgen, zoodat de Congregatie van Roozendaal al haar krachten kan samentrekken op het hoofdeiland Curaçao, waar tegenwoordig zulke hooge eischen worden gesteld aan het Onderwijs en de vrijkomende krachten hoogst welkom zijn.

Met Januari a. s. zullen de scholen van Oranjestad en Noord op Aruba overgaan aan de Eerw. Zusters Dominikanessen.

Niet zonder leedwezen heeft de bevolking van Aruba de Eerw. Zusters van Roozendaal zien vertrekken. Menig eenvoudig bewijs van hartelijke dankbaarheid hadden de vertrekkende Zusters in ontvangst te nemen.

Ook wij rekenen het ons ten plicht een warm woord van hulde en dank te richten tot de vertrokken Zusters, die de grondslagen voor het R. K. Onderwijs op Aruba gelegd hebben.

In 1857 kwamen de Eerw. Soeurs MODESTE en CASIMIRE op de Playa aan. De reisgelegenheden naar de eilanden was toen heel wat onbeholpener dan tegenwoordig, en ook het verblijf aldaar eischte in die dagen groote opofferingen.

Met liefde hebben de Eerw. Zusters van Roozendaal herhaaldelijk die offers gebracht, waarvoor de Missie in het algemeen en de bevolking van Aruba in het bizonder niet dankbaar genoeg kan wezen.

In 1893 werd op de Noord een school geopend door de Eerw. Zusters JOLENTA en NICOMEDA. Alleen deze laatste is nog in leven.

Wij hopen, dat de Eerw. Zusters Dominikanessen met evenveel vrucht als hare Voorgangsters mogen arbeiden en op dezelfde medewerking der Arubianen kunnen rekenen.

**Dankbetuiging.**

In dank ontvangen: Van de Scheepsagentuur *Curacao* een zeer mooie reclameplaat van de *Koninklijke West Indische Maildienst*.

Van den Heer A. STATIUS MULLER, vertegenwoordiger van *Nationale Levensverzekeringbank*, een wandkalender voor het jaar 1910.

Van den Heer J. CAMILO PALM eenige vloeibladen, reclame voor El Gran Cognac van Dauphin Frères.

**Havenverkeer**

Van 1—16 Dec. liepen onze haven binnen:

| | |
|---|---|
| Stoomschepen | 16 |
| Goeletten | 26 |
| Bijlanders | 19 |
| Totaal | 61 schepen. |



**Hertha.**

Dit Duitsch opleidingsschip heeft Zaterdag ll. onze haven weder verlaten.

**Utrecht.**

Hedenavond biedt de Commandant en Officieren van Hr. M's *Utrecht* aan hunne kennissen en vrienden een soirée aan.

Dinsdag trokken de manschappen der *Utrecht* voor het eerst uit met eigen muziek. Bravo!

**Exequatur.**

De Heer PABLO E. VIVAS werd bij Koninklijk Besluit erkend en toegelaten als Consul van Venezuela op Bonaire.

**Stadsreiniging.**

Gedurende de laatste 8 dagen werden in het fiskalaat aangebracht en door middel van petroleum verdelgd:
117 ratten en
320 muizen.

**Bizondere Leerstoel.**

Prof. dr. J. Th. Beijsens, sinds 1895 hoogleeraar in de philosofie aan het Seminarie Warmond, is benoemd tot buitengewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte en zedeleer aan de Rijks-Universiteit te Utrecht; waarheen Z.Eerw. reeds begin December vertrok om het hoogleeraarschap aldaar te aanvaarden.

Hiermede in verband namen zijne lessen aan het Seminarie een einde. In den loop van dit jaar werd den hoogleeraar, door de Universiteit te Leuven den doctorstitel „honoris causa" toegekend naar aanleiding van verschillende werken van zijn hand, welke in de laatste jaren werden uitgegeven.

**Hoedenindustrie.**

Dankbaar willen wij hier mededeelen wat de „Curaçaosche Maatschappij" in het belang dezer volksindustrie in het afgeloopen Vereenigingsjaar heeft tot stand gebracht.

Onvermoeid en wederom ten koste van groote financieële opofferingen ging de Maatschappij voort de vlechtindustrie van fijne strooihoeden te bevorderen, hierin steeds bijgestaan door het Bestuur der kolonie.

Van de grovere strooihoeden werden naar verschillende landen monsters gezonden en zoodoende getracht ook hiervan den afzet te verhoogen.

Over 1908 werden door de Maatschappij weder drie cursussen in 't fijnvlechten van hoeden in stand gehouden, t. w. op Curaçao twee en op Saba één.

De Cursus op Saba eindigde 1 April j.l. De daaraan verbonden onderwijzeres is overgeplaatst naar St. Eustatius.

De Cursus op Saba kostte over 1908 de som van f 1,068.58, de cursussen op Curaçao kostten over dat jaar f 1,184.72.

Van de cursussen op Curaçao gehouden kan het volgende worden gezegd.

1o *Cursus, Overzijde.*

Negentig leerlingen konden den cursus verlaten. Thans nemen zestig leerlingen aan het onderwijs deel, waarvan ± 40 de lessen zeer geregeld bezoeken. Het resultaat van het onderwijs was zoodanig, dat in één jaar door den cursus konden worden afgeleverd 188 stuks fijne hoeden, die verkocht werden tegen prijzen van f 4.50 á 10. — per stuk. Het totaal bedrag ad f 1,025.75 werd door de Maatschappij uitgekeerd aan de vlechters.

2o. *Cursus Pietermaai*

Gedurende het tijvak 1 Jan. tot 31 Dec. 1908 hebben 57 meisjes den vlechtcursus bezocht, waarna 16 den cursus hebben verlaten, 11 met goeden uitslag.

De cursus werd tamelijk geregeld bezocht, gemiddelde opkomst 20 á 26. Slechts een tiental meisjes woonden de lessen trouw bij.

Aan de meergevorderde leerlingen werd toegestaan de hoeden, waaraan op den cursus was begonnen, te huis verder af te maken.

De aanvraag om fijne hoeden was veel grooter dan kon worden geleverd. 't Best konden worden afgezet hoeden van f 6 á f 8 en dameshoeden van f 4 á f 6.

Gebrek aan goede kwaliteit stroo was meer dan eens oorzaak, dat de hoeden minder opbrachten. Hoeden van 9 á f 12 per stuk werden minder gemakkelijk verkocht.

Eerlang zullen telken jaar ook vlechtcursussen van korten duur worden gegeven in de Buitendistricten van Curaçao, teneinde aldaar aan de bevolking de nieuwste modellen der grovere strooihoeden te leeren.

Op de jongste Algemeene Vergadering van Leden der Mij. werd het Bestuur diligent verklaard tot het doen van verschillende stappen tot verdere verbetering en uitbreiding der Curaçaosche vlechtindustrie.

Nog dient gemeld, dat het Bestuur der Maatschappij zich heeft gewend tot het Bestuur der Kolonie met het verzoek, dat op alle de zoogenaamde armenscholen, zoowel openbare als bijzondere, aan de meisjesleerlingen voortaan onderwijs worde gegeven in het vlechten.

Op dit verzoek is bericht, dat de Gouverneur gaarne bereid is het noodige te verrichten om uitbreiding te geven aan het onderwijs in het vlechten van goede qualiteit strooihoeden. De scholen, die het gouvernement daartoe zal kunnen aanwijzen, zijn de Emmaschool op Curaçao en op de andere eilanden der Kolonie, waar het bevorderen der hoedenvlechtindustrie van belang kan worden geacht, de Openbare scholen.

Op de Emmaschool en op de Openbare school op Bonaire wordt reeds het hoedenvlechten onderwezen, en als onderdeel van het vak nuttige handwerken zal het vlechten, wanneer hieraan geen bijzondere uitgaven verbonden zijn, ook aan de overige daarvoor in aanmerking komende Openbare scholen kunnen worden onderwezen.

Verdere uitbreiding van gouvernementswege van het vlechtonderwijs zal eerst in overweging kunnen genomen worden, wanneer daartoe op de koloniale huishoudelijke begrooting de noodige credieten zullen beschikbaar zijn gesteld.

In verband met het voorgaande deelt de Gouverneur mede, dat bij de samenstelling der eerstvolgende begrooting met de wenschen van het Bestuur der Maatschappij rekening zal worden gehouden, wanneer door het Bestuur te gelegener tijd een uitgewerkte en toegelicht voorstel tot oprichting van meerdere cursussen zal zijn ingediend.

Naar aanleiding dezer missive heeft het Bestuur besloten vóór het opmaken der koloniale Begrooting bij het Gouvernement uitgewerkte plannen ten deze in te dienen.

**Het gebruik van Cyanide in de Goud-industrie.**

In het *Gouvernements Advertentie Blad* van Suriname staat de volgende ook voor onze Kolonie belangrijke mededeeling:

„De aandacht van belanghebbenden wordt gevestigd op een bericht, voorkomende in de Melbourne Age van 31 Augustus 1909, betreffende het gebruik van Cyanide in de goudindustrie.

Aan een ter zake door den heer E. J. Dunn, Director of Geological Survey te Melbourne, uitgebracht Rapport, wordt het volgende ontleend.

Ten gevolge van de verbetering die tot stand zijn gebracht in de wijze van goud-winning bij het gebruik van Cyanide, is eene belangrijke omwenteling ontstaan in het ontginnen van goud langs scheikundigen weg en hoewel ten deze nog vele vraagpunten niet opgelost zijn bedragen de kosten, die aanvankelijk bij het gebruik van Cyanide tien tot twaalf shillings per ton beliepen, thans slechts twee shillings per ton indien de omstandigheden gunstig zijn.

Cyanide wordt thans met voordeel gebruikt om reeds afgewerkte materialen, afkomstig van kwarts-mijnen en van alluviale gronden, opnieuw te bewerken en het schijnt dat de mogelijkheid om alluviale afzettingen van een laag goudgehalte met voordeel te ontginnen grooter is dan om kwarts te bewerken.

Vroeger was het haast niet mogelijk om de fijnste goudeeltjes te bemachtigen die zich met de klei vermengden; vandaar dat de bewerking van de alluviale afzettingen van laag goud-gehalte niet loonend was.

Thans blijkt, dat ook die afzettingen met voordeel kunnen worden ontgonnen.

Ter wille van de kosten, verdient het aanbeveling om die afzettingen vooral te onderzoeken, die niet diep gelegen zijn en geen overlast van water hebben. Het kan intusschen noodig zijn om dergelijke onderzoekingen door boring te doen plaats vinden.

Het verdient ook aanbeveling om

het slijk van rivieren (hier rooien, RED. AM.) te onderzoeken, aangezien 't fijnste goud met den stroom wordt medegevoerd.

Belanghebbenden bij de goud-industrie kunnen ten domeinkantore inzage bekomen van een afschrift van het hiervoren bedoelde Rapport."

Onze mijnbouwkundige zal zeer zeker ook wel voor onze Kolonie een dergelijk afschrift kunnen krijgen en het bekend willen maken.

**Nieuw systeem electrische tram in ons land.**

Met *ons land* is hier Nederland bedoeld, maar misschien, dat het nieuwe systeem ook voor Curaçao zijn nut heeft. We krijgen immers eerlang een electrische tram?

Naar wij vernemen heeft de Oosterstoomtram te Utrecht drie benzine electrische motorwagens, systeem Westinghouse, besteld, die bestemd zijn om de locomotieven te vervangen. Dit nieuwe systeem is zeer interessant door zijne eenvoudigheid en lage exploitatiekosten; ongeveer 30 of 40 pCt. lager dan bij stoomexploitatie of in de vele gevallen bij electrische exploitatie met trolley systeem.

Het systeem is hierop gebaseerd, dat elke motorwagen zijn eigen centrale met zich voert, bestaande uit bezinemotor gekoppeld aan een dynamo, welke laatste direct zijn stroom aflevert aan de electromotoren die de assen van den wagen moeten voortbewegen.

Gedurende den rit heeft de wagenvoerder zich slechts bezig te houden met zijn controller en het handel voor regeling van den benzinemotor, terwijl het benzine agregaat geheel automatisch werkt, zonder toezicht. Het in gang zetten van den benzinemotor geschiedt door middel van een kruk 's morgens bij den aanvang. Verder na elke halte geschiedt het in gang zetten automatisch door eenvoudig op een knop te drukken.

Onder de vele voordeelen van dit systeem behooren o.a. de totale onafhankelijkheid van een vaste centrale en het vervallen van de bovengrondsche toevoergeleiding en de terugleiding langs de raïls. Deze wagens kunnen echter voorzien worden van een beugel, opdat, ingeval een dienst wordt ingericht tusschen 2 steden, de motorwagens kunnen doorrijden tot in het centrum van de stad, maar dan in de stad door middel van den stroom van het stedelijk net.

Dit systeem wordt reeds 5 jaar met succes door de Westinghouse Mij. in Hongarije toegepast en sedert November 1908 in Oost-Pruisen op de lijn Pogegen-Schmalleningken bij Königsberg op een lengte van 55 K.M. Ook te Parijs zal einde 1909 op de ceintuurbaan zulk een benzinemotor-wagendienst aanvangen.

De geheele mechanische en electrische uitrusting zal uitgevoerd worden in de fabriek van de Westinghouse Mij. te Havre in Frankrijk, terwijl bak en onderstel zullen worden gebouwd door de Ned. fabriek van spoorwegmaterieel te Amsterdam.

Deze motorwagens zullen tevens ingericht worden voor post en bagage.

Op de thans bestaande lijnen echter kunnen de motorwagens nog passagiers bevatten. Begin April 1910 zullen deze motorwagens te Zeist in bedrijf worden gesteld.

Het bureau van de Westinghouse Maatschappij is gevestigd te Brussel, 1. rue de la Pépinière, waar alle inlichtingen omtrent bovengenoemd systeem gaarne verstrekt worden.

*Hbl.*

**Frankrijk.**

—De Fransche bisschoppen en de onderwijswetten. Te Virieu een congres voorzittend heeft Mgr. Henry, bisschop van Grenoble, gezegd:

Het is dus zeker dat ik, bisschop, die het godsdienstig gevoel, basis van alle zedeleer, en het Vaderlandsch gevoel heb willen verdedigen door de groote Onderwijzersvereeniging van Frankrijk voor de rechtbanken zal gedaagd worden.

Ik bedank die vereeniging, want nu zal ik kunnen aantoonen wat de wetten bevatten, die ik veroordeelde en wij zullen zien of, onder een regiem van vrije discussie, een bisschop nog het recht bezit om de christelijke grondbeginselen te verdedigen."

**Het Panama kanaal.**

Enkele weken geleden kon worden bericht, dat het grondverzet, noodig voor de werken van het Panama-kanaal, half voltooid was. En thans werd te New-York bericht ontvangen van de landengte, dat nu ook van de rots, welke uit den Culebra-bergrug moet worden gehouwen, de helft is gebroken.

Dat rotsverzet is niet enkel moeilijk, maar het werk is ook quantitatief ontzaglijk. Op het oogenblik zijn in de z. g. Culebra-holte reeds 39.000.000 kub, yards rots gebroken en verzet. Het schijnt nu vast te staan — wij vinden het tenminste in de Amerikaansche bladen — dat de Culebra-uitholling binnen vijf jaar gereed zal zijn. Het werk wordt met kracht voorgezett.

De kanaalkommissie keerde 1 December ll. te New York van haar bezoek aan het kanaal terug en was uiterst tevreden over het verloop der werkzaamheden.

# Buitenland.

## ITALIE.

**De rede van den Paus.**

Bij de audiëntie van 300 Fransche pelgrims sprak Z. H. de volgende belangwekkende woorden:

„Uwe tegenwoordigheid en uwe plechtige betuigingen van aanhankelijkheid en liefde, zoo zeide de Paus, brengen Ons een ware vertroosting, daar zij de opwekkende berichten bevestigen, die Ons zoo dikwijls uit Frankrijk bereiken en die Ons toonen, dat de godsdienst in Frankrijk onverwinnelijk blijft, ten spijt van alle middelen, door welke de tegenstanders van het Katholicisme den oorlog voeren tegen den godsdienst en de gewijde bedienaren vervolgen, die den godsdienst onderwijzen en de geloovigen, die hem openlijk belijden.

Het woord vervolging zou in de ooren van enkelen kunnen klinken als een uitdrukking vol bitterheid, maar Wij beroepen er ons voor op de overtuiging van geheel de wereld. Kan men met een anderen naam betitelen het werk van hen, die na willekeurig de plechtige overeenkomst te hebben verscheurd, die met de Kerk was gemaakt; na door een klaarblijkelijke ongerechtigheid beslag te hebben gelegd op het heilig erfdeel der Kerk; na met op-zij-zetting van alle gevoel van eerbied en dankbaarheid verdienstelijke burgers uit het vaderland te hebben verdreven, omdat ze tot religieuse orden behoorden; na lasterlijk de bedienaren van het heiligdom tot vijanden van de republiek verklaard te hebben, omdat zij voor den godsdienst en de Kerk de vrijheid en de eerbied eischen, waarop zij een onschendbaar recht hebben, — kan men, vragen wij, anders noemen het werk van hen, die na dat alles, zich niet schamen om de macht der kerk als vreemd voor Frankrijk te verklaren, of wat gelijk staat, de macht van Jesus Cristus zelf en van hen, die hem vertegenwoordigen op aarde?

Niemand zal ongetwijfeld het woord vervolging hard kunnen vinden, daar de vijanden het openlijk er op hebben aangelegd en zich hebben verbonden tegen den Heer en tegen zijn Christus, uitroepend: „Breken wij hun banden en schudden wij hun juk af" (Psalm XI 3). Zij willen tot zelfs den naam van Christendom afschaffen, onder het voorwendsel zich te onttrekken aan het dogmatische en moreele gezag van de Kerk, juichen zij een ander, even absoluut als onwettig gezag toe. nl. de suprematie van den staat, als scheidsrechter van den godsdienst en als opperste beslisser over de leer en het recht.

Die leuze wordt jammerlijk weer bevestigd door den onverzoenlijken oorlog, op het oogenblik onzen bisschoppen aangedaan, die beschuldigd worden zich trouw te hebben onderworpen aan den H. Stoel. De eerbiedwaardige bisschoppen van Frankrijk, met hun opperhoofd vereenigd, zoowel door den plicht van hun geweten als door een liefdevolle toegenegenheid, leeraars van dezelfde leer en dezelfde zedewet, hebben dien prikkel niet noodig om hun plicht te doen.

Hoe zouden zij, getuigen van de ontzettende schade door de openbare school, doordat zij de jeugd dwingt om goddelooze en onzedelijke boeken te gebruiken, het kunnen verdragen dat het volk in zijn heiligste belangen bedrogen wordt. Als voorposten hebben zij den alarmkreet doen hooren om de ouders op de gevaren te wijzen, die hunne kinderen bedreigen. Terwijl ieder burger in Frankrijk het recht heeft om te spreken en om zijn klachten aan de hoogste autoriteiten te doen hooren, is de waarheid door de bisschoppen verkondigd het voorwerp van haat en vijandelijkheden zelfs van de zijde van hen, die regeeren, en men ontzegt den bisschoppen niet alleen het recht om hun getrouwen hun plicht te leeren kennen, maar men gaat zelfs zoo ver, dat men degenen, die de bisschoppen voor het gerecht sleepen, aanspoort en steunt.

Maar van deze valsche en openlijke vervolging, wel verre van dat zij onzen eerbiedwaardigen broeders, de bisschoppen van Frankrijk, geen schrik aanjaagt, doet zij noch hen, noch ons de standvastigheid en den moed in dezen strijd verliezen, want wij weten: de Kerk hier beneden is de strijdende Kerk. Wij, dienaren van Jezus Christus, moeten niet alleen ons Hoofd vertegenwoordigen door Zijne Leer te prediken, maar ook door het opvolgen van Zijn lijden, en hoe heviger de strijd is, des te machtiger doet zich de hulp van den Hemel gevoelen.

Echter komt het ons niet toe, zoo zeggen Wij, de woorden aanhalend van Judith tot het volk van Israël, het komt ons niet toe aan God een grens te stellen voor Zijn geduld ten opzichte van Zijn vijanden en Hem den dag der bevrijding voor te schrijven. Dat zou niet het middel wezen om Zijn barmhartigheid over ons af te roepen, m... veeleer om Zijn straf te verleggen. Wachten wij dus met een nederig vertrouwen en in de trouwe vervulling van onzen eigen plicht, het uur van Zijn vertroosting af.

Hij zal tegen Onze vijanden wreak weten te nemen van Onze tranen. Brengt bij uwen terugkeer aan uw broeders den zegen over, dien Wij u van harte toestaan. Beveel aan hen allen aan, hetgeen Wij u hebben aanbevolen, u aaneengesloten te houden om uw bisschoppen, hen te helpen in hun moeilijkheden, hen te troosten in hun smarten door de Christelijke waardigheid van uw levenswandel en uw gehoorzaamheid aan hun leiding. Zoo kunt gij juist u toevertrouwen aan de barmhartigheid van den Heer, die onze gebeden zal verhooren en ons ter hulp zal komen.

Na deze opwekkingen tot u te hebben gericht, welbeminde zonen, verleenen wij u en uwe families uit heel de volheid van Ons vaderlijk hart den apostolischen zegen."

## Advertentien.







**INGEZONDEN MEDEDEELINGEN.**



***

**Studie aan Nederlandsche Hoogescholen en Rijks-Inrichtingen van Onderwijs.**

Aan degenen die inlichtingen wenschen betreffende de studie aan de volgende Nederlandsche Hoogescholen en Rijks—Inrichtingen van onderwijs worden deze kosteloos verstrekt door de volgende commissie voor inlichtingen, samengesteld door de Studenten—Afdeelingen van het Algemeen Nederlandsch Verbond:

Voor de Rijks—Universiteit te Leiden en voor algemeene inlichtingen:

W. H. van Helsdingen, Hooge Rijndijk 18, Leiden.

Voor de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam:

J. R. Kollewijn, Ruischstraat 10, Amsterdam.

Voor de Vrije Universiteit te Amsterdam:

D. Rumpff, Keizersgracht 162, Amsterdam.

Voor de Rijks—Universiteit te Utrecht:

J. Baart de la Faille, Mariaplaats 18, Utrecht.

Vooe de Rijks—Universiteit te Groningen:

A. C. J. A. Greebe, Joz. Israëlstraat 95a, Groningen.

Voor de Technische Hoogeschool te Delft:

W. M. Roessingh van Iterson Koornmarkt 65, Delft.

Voor de Rijks—Veeartsenijschool te Utrecht:

De Secr. van het Veterinair Studenten Corps „Absijrtus", adres Rijks—Veeartsenijschool te Utrecht.

Voor de Rijks—Hoogere Land- Tuin- en Boschbouwschool en de Rijkslandbouwschool te Wageningen:

De Secr. der Vereeniging studiebelangen te Wageningen.


**Drukker:**

**ALFREDO F. SINTIAGO**